

De Heraut

Maar de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE. Bureau: N.Z. Voorburgwal 58-60, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Donderdag vóórnamiddags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 12 December 1920. N°. 2238.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden /1.60 bij vooruitbetaling voor het Buitenland en Ned.-Indië per jaar /7.20 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers: —.15. Advertenties: van 1 tot 5 regels /1.35, met inbegrip van bewijsnummer, voor elken regel meer /-.25. Aanvragen en vermelding van leidegaven /-.12 per regel.

De Ethischen.

IV

In dit laatste artikel gaat het over de beschrijving en beoordeeling van wat »ethisch« is.

Bij de beschrijving dient dan gelet te worden op de, in het vorig artikel nader besproken, beschouwing of theorie der Ethischen omtrent de Religie en op dat wat als gevolg van die beschouwing ook voor de Theologie valt waar te nemen.

Bij de beoordeeling zal dan uitkomen het verschil tusschen »gereformeerde« en »ethische«.

Eerst dan de beschrijving.

De ethische theorie omtrent de Religie is, dat zij »de geheele persoonlijkheid raakt, niet in de eerste plaats het verstand, maar het hart, het centrum der persoonlijkheid« en daarmee hangt dan samen »het nadruk leggen op het zedelijk karakter der waarheid«.

Deze beschouwing nu betreft de »Religie« of de »betrekking tusschen den mensch en God« en dan bepaaldelijk gezien van den kant des menschen. Zij betreft niet de »Theologie« of »de ons openbaarde kennis van God«. Maar tusschen Religie en Theologie bestaat, wijl er niet alleen een wetenschappelijke en kerkelijke maar ook persoonlijke Theologie of »kennis Gods« is, toch verband.

Letting op de ethische theorie, of de beschouwing der Ethischen, en op wat als gevolg daarvan valt waar te nemen, zal ik mij, bij de beschrijving van »ethische« is, bepalen tot wat de Ethischen verstaan onder »de Openbaring«, de »H. Schrift«, de »Belijdenis« en enkele dogma's of leerstukken.

Staat openbaren tegenover verbergen, ook de Ethischen onderscheiden als wij een algemeene en een bijzondere Godsopenbaring.

Bij de eerste denken de Ethischen aan het geweten, bij de laatste aan Israel en de eerste Gemeente.

»Geweten« is een veelzinnig woord. Men kan er den zin aan geven, en dat is dan nog niet zoo onjuist, van »de drang in den zondaar tot zelfbeoordeeling naar de hem bekende zedewet«. Maar dezen zin heeft het woord »geweten« onder de Ethischen niet.

Spreeken de Ethischen van »geweten« of conscientie, dan nemen zij dit woord meestal in den zin dien Vinet er aan gaf: »de eigenlijke zedelijk-godsdienstige natuur van den mensch«, aan welke eigenlijke of ware natuur dan het Evangelie beantwoordt. Om dit nog wat te verduidelijken kan het volgende dienen.

De ethische predikers hebben een bijzondere liefde voor de paradox of voor het zeggen van »wat tegen de gewone meening ingaat«. Zoo'n paradox of wonder spreuk is daarom niet ondienstig wijl zij de aandacht van het gehoor trekt, den hoorder prikkel, Zoo is een hunner paradox: »De mensch is van nature geneigd God en zijn naaste lief te hebben.« Dit nu klinkt wonderspreuk. Er wordt dan echter niet onder verstaan de »gevalle natuur« van den mensch, maar »de eigenlijke zedelijk-godsdienstige natuur van den mensch«.

Openbaring dan is voor de Ethischen, wijl de Religie niet in de eerste plaats het »verstand« maar het »hart« raakt, niet ons denkvermogen, maar het diepste leven onzer ziel, — geen mededeeling Gods van kennis omtrent Zichzelf, maar in den meest letterlijken zin, mededeeling van Zichzelf, van zijn eigen Leven.

Hij de waarachtige is daardoor in ons of zooals de vakterm luidt »immanent«. Als Schepper is God immanent of in heel zijn schepping en in al zijn schepselen. Op deze »physische«, of natuurlijke immanentie of zijn in heel de natuur en alle natuurdingen doelt ook onze Heidelbergse Catechismus in Zondag X met zijn »Gods almachtige en alomtegenwoordige kracht«. En zeker is deze »kracht« van Zijn »wezen« niet te scheiden.

Hierbij mag echter niet vergeten worden ook Gods »transcendentie« of verheven zijn boven de natuur en alle natuurdingen. Doch God is niet alleen Schepper, maar ook de Heilige, en waar Hij volgens de Ethischen, zich »openbaart« of »mededeelt«, met zijn eigen Leven in ons in woont, spreken zij ook van Gods »ethische immanentie«.

»Ethische« immanentie, wijl het volstrekt of volkomen »zedelijke« of »ethische« het »heilige« is.

»Ethische« immanentie, wijl het ethische, het zedelijke, of het »willen« als »geest«, nevens »natuur« of »het niet-kunnen willen« staat.

Zoo laat zich dan ook verstaan het nadruk leggen der Ethischen op het »zedelijk karakter« der waarheid. Wanneer toch »openbaring« niets anders is dan het mededeelen door God den Waarachtige van Zichzelf, van zijn eigen Leven, dus Waarheid en Leven is, is Waarheid geen Leer maar Leven.

De Leer toch is een zaak van het verstand, van het intellect. Van of het onmiddellijk iets als waarheid inzien, of door middel van begrippen, tot oordeelen en van oordeelen tot besluiten komen.

Zien wij nu in de tweede plaats op wat voor de Ethischen de Schrift is.

De »waarheid«, die naar de beschouwing der Ethischen niet »meta-physisch« of »boven-natuurlijk«, maar ethisch van aard of karakter is en daarom, reeds als algemeene openbaring, in het »geweten« echt menscheijk is, heeft dit karakter ook als de bijzondere openbaring van Israel en van de eerste Gemeente. Ook daar is zij geen mededeeling van Leer, maar van Leven.

Wat reeds de geloovigen onder Israel en later nog die in de eerste Gemeente van Christus, door de ethische immanentie Gods, of het »zijn« in haar van God als Heiligen Geest, omtrent dat God in zichzelf hebben ervaren, daarvan getuigen zij in die schriften welke later zijn verzameld als de Schrift of de Bijbel. En zoo is dan voor de Ethischen de Bijbel »wel niet alleen, maar vooral een verzameling van geloofsgetuigenissen«. Bij het opschrijven van die getuigenissen ondergingen de schrijvers »niet een »ingevendes« of »inspirende«, maar een »verlichtende« of »illuminerende« werking van den H. Geest. Ook bracht het verschil van persoonlijkheid wel verschil van geloofservaring mee, maar wijl zij, als geloovigen in Christus, zoo met Hem, als met elkander in gemeenschap verkeerden, trad uit al die individuele verschillen het overeenkomstige naar voren.

De geloofservaring, wettig gevolg van het »ethisch beginsel«, brengt ons van zelf tot wat wij bij de Ethischen waarnemen omtrent hun beschouwing van de Belijdenis.

Belijden geschiedt altijd tegenover anderen. In de Belijdenis of de Confessie bekent de Kerk haar geloof tegenover de wereld en als zodanig is de Confessie dan een »Symbool« of tekenen, waardoor zij zich zoo van andere kerken als van de niet-of anti-christelijke wereld onderscheidt. Maar tevens is de Confessie de band die de leden der Kerk in hun belijden met elkander verbindt of verenigt.

Inhoud van de Belijdenis zijn de dogma's of de leerstellingen waarin het geloof der Kerk zich verbijzondert.

Voor de Ethischen nu hebben deze leerstellingen in zoover waarde als zij de uitdrukking zijn van geloofservaringen.

Ik wil dit nader doen zien aan enkele dogma's.

Voor de Ethischen moet het »boven-natuurlijke« of het »meta-physische« vervangen worden door het »ethische« of het »zedelijke«, wat in verband met het dogma over God, zeggen wil, dat het, als beschrijving van geloofservaring, niet moet uitdrukken Gods »zijn«, maar Zijn »wil«, Zijn »liefde-wil«.

Liefde is voor de Ethischen niet »meer« een der eigenschappen van God, maar Hij is liefde.

Ook moet worden gezegd, dat over het geheel door de Ethischen het dogma der Drieëenheid of dat der »drie« personen »in het één wezen«, wordt erkend, en wel als uitdrukking van wat zij van de liefde des Vaders, die des Zoons en die des Geestes in zichzelf hebben ervaren. Als zodanig wordt door ethische Theologen, ook onder de jongere generatie, de belijdenis der Triniteit zelfs voor de kern der christelijke belijdenis gehouden.

Ook het leerstuk der Verkiezing wordt door de Ethischen als beschrijving van geloofservaring aanvaard. Maar uit het ethisch Godsgebruik, uit het God is liefde volgt, dat van de twee begrippen »verkiezing« en »verwerping«, die reeds voor ons denken, evenals die van »rechts« en »links«, »hoog« en »laag«, »binnen« en »buiten«, het begrip verwerping wordt geschrapt.

Voor de Ethischen is dan verkiezing ervaring van een werking Gods, waardoor

Hij zichzelf aan hen mededeelde en, wijl deze mededeeling in den tijd geschiedde, is de verkiezing dan ook niet van eenwigheid. Daarmee valt dus de gedachte aan praedestinatie of Vóór-beschikking weg. Dit alles verhindert echter niet, dat door de Ethischen de »afval der heiligen« wordt ontkennd en de »volharding der heiligen« wordt beleden. De la Saussaye Sr. schreef dan ook: »Wie eenmaal de goede keuze gedaan heeft, kan niet meer afvallen.« In dit »de goede keuze« komt, in verband met de verkiezing, het nadruk leggen der Ethischen op de persoonlijkheid sterk naar voren, bepaaldelijk in wat ik zou willen noemen het »handhaven der persoonlijkheid«. M.a.w. ook al is verkiezing een werking Gods in den tijd, om verkoren te worden moet de mensch het willen, want kiezen is willen.

Ook de eeuwige Godheid van den Christus wordt door de Ethischen, die als wij, Gereformeerden, Hem als hun Zaligmaker eeren en in het »Zijn« eigendom wezen« hun eenigen troost in leven en sterven vinden, erkend.

Moge deze erkenning al gegrond zijn in ervaring, de kritiek der Ethischen op het dogma of de leerstelling zelf omtrent den Christus, is gegrond in bespiegeling.

Want Christus is ook voor hen wel, als de tweede persoon in de H. Drieëenheid, de eeuwige Zoon, maar als zodanig toch van eenwigheid ook mensch, en zij spreken dan van zijn »godmenscheijk persoonlijkheid«. Hiermede hangt ook saam hun bezwaar tegen de leer der »twee naturen« en der »twee willen«.

Ook de leer omtrent het »Werk« van Christus vereischt volgens de Ethischen herziening. Uit het ethisch Godsgebruik God is liefde, volgt het denkbeeld van »algemeene Verzoening« en de prediking der »algemeene verzoening«, moge nu al niet specifiek »ethisch« zijn, een ethische prediking, die haar niet zou verkondigen, ware met zijn eigen beginsel in strijd.

Maar ook tegen de leer der »Voldoening« hebben de Ethischen bezwaar en bepaaldelijk tegen het »juridische« daarin, wat weer samenhangt met hun »ethisch« Godsgebruik, waarbij de gerechtigheid Gods, tegenover Zijn liefde, althans terug wijkt. En zoo is ook van het »God is liefde« een gevolg, dat men, althans bij sommige Ethischen, een zekere voorliefde waarneemt voor de gedachte aan de »Herstelling aller dingen« of het zalig worden aller menschen aan het einde dezer wereldbedeeling. Een gedachte die zeker niet in »ervaring« haar grond heeft, maar waarvoor men een grond meent te vinden in de laatste woorden van 1 Korinthe 15: »opdat God zij alles in allen«.

Waar het hier gaat over de ethische beschouwing omtrent het »Werk« van Christus mag niet worden overzien, wat zooveel reeds bij de Voldoening naar voren kwam: de opvatting der Ethischen omtrent Rechtvaardiging en Heiligmaking.

De Ethischen meenen wel, dat Christus als mensch op aarde zou zijn gekomen ook indien de zonde niet door Satan in de menschenwereld ware gebracht, maar zij gelooven ook, dat Hij ons van God geworden is tot rechtvaardiging en heiligmaking. Nu is het onjuist, en Dr. Beerends ontkennde het te Utrecht dan ook terecht, dat de Ethischen de heiligmaking op den voorgrond plaatsen.

Reeds de la Saussaye Sr. schreef: »Laten wij eerst zeggen, wat wij verstaan onder het ethisch of zedelijk beginsel op het terrein van het Christendom. Wij verstaan er niet onder de toepassing van de Christelijke leer, de noodzakelijkheid der heiligmaking, zich voegende bij het Christelijk geloof. Ieder ernstige opvatting van het Christendom staat haar voor, zelfs zij, die in theorie weinig ruimte laat voor de heiligmaking. Maar iets anders is het »Christelijk leven« te prediken als vrucht en openbaring des geloofs, iets anders het geloof zelf te beschouwen als levensbeginsel, in de leer geen andere blijvende en objectieve elementen te zien, dan die het zedelijk geweten aan zich kan »assimileren« en het peil daarvan verhoogen.« — Maar al plaatsen de Ethischen de heiligmaking niet tegenover de rechtvaardiging op den voorgrond, toch kan niet ontkennd, dat zij, door niet voldoende onderscheiding, deze beide Godsdaaden vaak verwarren. De rechtvaardiging van den zondaar toch voor God gaat, als rechterlijke daad, als vrijspraak van zonde-schuld, aan de heiligmaking of reiniging van de zondemet, zoo in tijd als orde vooraf. Laat men voor zijn denken beide, naar tijd en orde, saamvallen, dan worden zij, hoewel

zij niet tesciden zijn, niet genoegzaam onderscheiden. Het wil mij voorkomen dat ook dit laatste zijn oorzaak heeft in 't »handhaven der persoonlijkheid«. Over het geheel toch kunnen de Ethischen zich beter vinden in de gedachte van persoonlijke, dan van toegerekende schuld. Wijl zij echter toch aan de rechtvaardigmaking en de heiligmaking, als geloofservaring, waarde toekennen, zoeken zij de gedachte van de toerekening te ontgaan, door wat de Schrift leert omtrent de »unio mystica« of de mystieke, de verborgen vereniging der ziel met Christus. Dit is dan wel geen vereniging »van persoon met persoon«, maar toch een zoo innige als die tusschen wijf en rank, hoofd en lichaam, bruidegom en bruid, of zooals het aan zich »assimileren« of »gelijkmaken« van spijs en drank door ons lichaam. Het zoo aanschouwelijk, maar door de menschen te Kapernaüm zoo jammerlijk misverstand beeld dat Jezus zelf gebruikte, toen Hij tot hen zeide: »Tenzij dat gij het vleesch des Zoons des menschen eet, en Zijn bloed drinkt, zoo hebt gij geen leven in uzelfen« (Joh. 6: 58).

Ten slotte nog het dogma der Kerk.

Kenmerkend voor de Ethischen toch is hun beschouwing van de Kerk.

Bij voorkeur spreekt men onder hen niet van Kerk, maar van Gemeente en ziet dan de Gemeente als het wezen, de ziel en de Kerk als den vorm, het lichaam. En, zooals de ziel meer waard is dan het lichaam en het wezen dan de vorm, is ook de Gemeente meer waard dan de Kerk. Wel behoort de vorm te beantwoorden aan het wezen en heeft dus de Kerk het leven der Gemeente te openbaren, maar wanneer dit niet geschiedt, moet in »Kerkherstel« geen heil gezocht. De Kerk als »instituut«, als instelling, als belijdenis-kerk verdwijnt dan, om plaats te maken voor de »belijdende Gemeente«. En deze belijdende Gemeente heeft wel een belijdenis noodig, en die belijdenis heeft ook wel gezag, maar dit gezag is niet van juridischen maar van zedelijken aard en vindt dus alleen steun in de conscientie van ieder lid en de »collectieve« of gezamenlijke conscientie der Gemeente.

Zoo ook de tucht. »Ketterij«, schreef de la Saussaye Sr., »zit in 't bloed en kan niet uitgesneden, maar moet uitgedreven door bloedvernieuwing«. »Leervrijheid« wordt niet als normale toestand maar, in den geloove, als kastijding Gods aanvaard.

Doch genoeg voor wat, als gevolg uit het ethisch beginsel is waartoe men en als, de Ethischen kenmerkend, noodig was voor de beschrijving.

Ik kom thans tot de beoordeeling.

In de bewering, dat men den godsdienst of de Religie heeft te beschouwen als »iets dat de geheele persoonlijkheid raakt, niet in de eerste plaats het verstand, maar het hart, het centrum van de persoonlijkheid«, zit, mits men dan ook bij de Religie of de bewuste gemeenschap tusschen den mensch en God, niet enkel zie op den mensch als onderwerp of subject, maar ook op God als voorwerp of object der Religie, — in die bewering zit een waarheid.

Zal toch de mensch zich met al de functies of verrichtingen van zijn Ik, met al zijn vermogens en dus ook met zijn »verstand« of denkvermogen zich richten op den eenigen, waarachtigen God, dan dient daaraan in het diepst van zijn zieleleven »vóór« te gaan die vernieuwing, die levendmaking, die »wedergeboorte« welke »God zonder ons in ons werkt.«

Anders staat het echter met wat in dieper zin de inhoud is van het »ethisch beginsel«, en wat dan zijn uitdrukking vindt in »het zedelijk of ethisch karakter der waarheid«.

Dit beginsel is, ook om de gevolgen die het heeft en waarop ik reeds heb gewezen, voor ons, Gereformeerden, niet te aanvaarden.

Op God toegepast wordt daarmee te kort gedaan aan Zijn Souvereiniteit, aan Zijn Heer-zijn, Zijn opperheerschappij over alle schepsel. De Souvereiniteit, Gods waarvan ook Jezus sprak met Zijn: »Ik dank u, Vader! Heere des hemels en der aarde!« Al openbaart zich toch het wezen Gods, Zijn geest-zijn, in zijn zedelijke of mededeelbare eigenschappen, waartoe zoowel de gerechtigheid als de liefde behooren, als Schepper openbaart Hij het ook in Zijn Heer-zijn over alle schepsel.

Hij, onze God, is niet liefde, al is ook liefde een zijner wilsidealen.

Het »ethisch beginsel« van: »het zedelijk karakter der waarheid« is voor ons, Gereformeerden, niet te aanvaarden, wijl het Waarheid met Leven vereenzelvigt, die, zooals ik reeds aanwees, niet te vereenzelvigen zijn. Wat leven is kunnen wij voelen, maar niet weten.

Te zeggen, dat het »aanpassing is van inwendige aan uitwendige omstandigheden« brengt ons weten van wat leven is, nog geen stap verder. Zooveel is echter wel zeker, dat »leven« geen »waarheid« is.

Waarheid toch staat tegenover leugen en waarheid is, in den meest letterlijken zin, het »ontdekken« of het van de bedekking der leugen vrij zijn. In God is de waarheid, de volstrekte waarheid, want tusschen het denken van Zichzelf en het Zijn van God is volkomen overeenstemming.

Ook bij ons is waar-denken overeenstemming van ons denken met het zijn, ook met het zijn van God. Ware ons verstand niet door de zonde verduisterd, dan zouden, zij het ook naar menscheijk mate, want »wie zal tot de volmaaktheid toe den Almachtige vinden?« ook van God de ware kennis bezitten. In het Woord zijner bijzondere Openbaring heeft het Hem behaagd ons die kennis te schenken. Maar deze openbaring is niet »mededeeling van leven« niet »ethische immanentie Gods in ons«, doch, in strengen zin, leer of »onderwijzing«. God spreekt ook niet tot ons in het geweten, want het geweten, »teeken van verkiezing door de zonde«, is niet anders dan de drang in den »zondaar« tot beoordeeling van zichzelf naar de hem bekende norm of maatstaf voor goed en slecht. De zonderlinge omschrijving die Vinet van het geweten geeft: »de eigenlijke zedelijk-godsdienstige natuur van den mensch«, de omschrijving die in de ethische Theologie en prediking zoo voorname plaats heeft, is dan ook door ons niet te aanvaarden. Haar wonderspreukige aanwending in die prediking sticht verwarring en bovendien is de zondaar zonder meer zich van die eigenlijke zedelijk-godsdienstige natuur allerminst bewust.

De bewering der Ethischen, dat het leven aan de leer voorafgaat, is weer op zichzelf niet onjuist, want de »natuurlijke mensch«, de niet door den H. Geest wedergeboren mensch, begrijpt niet de dingen die de Geestes Gods zijn, want zij zijn hem dwaasheid en hij kan ze niet verstaan, omdat zij geestelijk onderscheiden worden«. (1 Kor. 2: 14). Maar de wedergeboorte, noodig om de onderwijzing Gods te begrijpen, deze »opwekking van de dooden en levendmaking«, is toch iets anders dan het zijn van het eigen leven Gods in den mensch. Dit te denken is niet anders dan een vermenig en uitwisselen van de grens tusschen Schepper en schepsel.

Ook komt het verschil tusschen ons, Gereformeerden, en de Ethischen niet minder sterk uit in de beschouwing van de Schrift.

Is toch de Schrift voor ons het »beginsel«, waaruit opkomt de voor ons tot Gods eere en onze zaligheid noodige Godskennis, voor de Ethischen is de Schrift de »bron« waaruit zij die kennis putten. Maar wijl de Schrift voor hen, »wel niet alleen maar vooral een verzameling is van getuigenissen«, van getuigenissen der geloofservaringen van profeten en apostelen, wordt de Schrift niet meer het Woord van God, maar het woord van menschen en verliest daarmee haar vastheid.

Een vastheid, die allerminst te herkennen is en dan ook niet door hen gezocht wordt in de belijdenis, wijl het dogma voor hen niet is de aan de Schrift te toetsen uitdrukking van wat de Kerk, onder de leiding des H. Geestes, uit de Schrift al meer en dieper heeft verstaan, maar uitdrukking weer van hun persoonlijke geloofservaringen. Zoo blijft men steeds in het subjectieve, het onderwerpelijke, het tot individualisme geworden individuele.

Hierin ligt dan ook, zooal niet voor het tegenwoordige, dan zeker voor het toekomstige geslacht het gevaar voor al verder afwijking. Een gevaar, des te grooter omdat de Ethischen ook spreken van een »onbewust christendom«, van een »christendom beneden geloofsverdeelheid« en zulk een christendom meenen te ontdekken ook bij hen, die de door alle christenen erkende waarheden, als de Triniteit en de Godheid van Christus ontkennen.

De beoordeeling der ethische Theologie samenfattend, kan ik haar dan ook niet anders zien dan als een mislukte poging, ten

onzent uitgaande van de la Saussaye en Gunning, om een bemiddeling te vinden tusschen de Gereformeerde Theologie en die van Schleiermacher en Vinet.

Een gelijksoortige poging als ook elders en met name in Duitschland beproefd is door de z.g. Vermittlungstheologie, waarvan een Duitse kerkhistoricus onzer dagen zoo terecht zegt, dat zij is een in haar wezen eklektische richting.

Een poging zeker wel goed bedoeld, maar waarmee men niet is geslaagd. Dr. A. Kuyper noemde het vóór 35 jaren reeds, een principieele gedachte der Schrift, dat ook onder menschen, wat andersoortig is, niet duurzaam kan bestaan, zoolmin als ijer duurzaam hecht aan leem.

G.

„Als hij voleindigd had“.

Als Jakob voleindigd had aan zijne zonen bevelen te geven, zou leide hij zijne voeten samen op het bed en hij gaf den geest. Gen. 49 : 33.

Niet altoos wordt het ons vergund ons voor te bereiden op het einde, onze laatste bevelen te geven en dan, als onze taak voleindigd is, ons naar te vlijen, zoo gelaten en stil als vader Jakob deed, om den geest te geven.

De dood kan zoo onverwacht, zoo plotseling, zoo bliksemsnel komen. Een oogenblik te voren zaten we nog vroolijk koutende aan den disch te midden der onze; er was niet één, die dacht aan den dood; zelfs van krankheidsgevoel was geen sprake. En dan zonder overgang of voorbereiding buigt plotseling het hoofd, breekt het oog, glijft het lichaam weg, staat de harteloze stil. De dood heeft met één feilen slag het leven weggenomen.

Of ook de krankheid, die aan het sterven voorafgaat, kan van stonde aan zoo vergifigend op de hetsen werken, dat eerst de gedachten verward raken, in lijdende taal alleen onsamenvangende woorden worden uitgesproken en dan een diepe bewusteloosheid inleidt, waarin de levensaam uitgeblust wordt, zonder dat van de stervende lippen een afscheidwoord wordt beluisterd.

Ook in den vorm, waarin God den dood tot ons wil laten komen, is Hij de Vrijmachige, die doet wat Hem behaagt. Wellicht dat voor degenen, die in vrede mogen heengaan, omdat hun ziel in Christus geborgen was, zulk een plotselinge dood, een dood zonder smart of strijd, de zachtste overgang naar den hemel is. Maar voor hen die achterblijven, is zulk een plotseling worden weggenomen van wie hun lief was, dubbel smartelijk. Ons hart wil op dat sterven worden voortreed. En we willen, er dat de scheiding komt, nog een laatste woord beluisteren, een laus en zegen ontvingen, een laatste liefdelijkheid met het oog dat breekt gaat, op aengien. Een sterfbed, zoolmin als vader Jakob gesproken werd, was een levensloop was voleindigd, die zijn kinderen en kleinkinderen om zijn stervenswoord zag, die zegnende van hem afscheid nam en toen de voeten samenleide op het bed en den geest gaf, in voor ons het schoonste sterven, voorover het sterven ooit schoon kan zijn.

Aan de laatste woorden door zulk een stervende gesproken, wordt door ons dan ook een zeer bijzondere betekenis gehecht. Als na het sterven de vrienden komen in het huis om te rouwklagen, is een der eerste vragen, wat de laatste woorden van den overledene zijn geweest. Het is alsof het woord van hem, die aan de poort der eeuwigheid staat, schier een profetische betekenis heeft. De geloofstaal door zulk een stervende in zijn laatste oogenblikken gesproken, de zegenbeden voor zijn kinderen opgezonden, de bevelen, die hij hun gaf, worden als een heilige schat bewaard. Hoe menig woord, even ernstig bedoeld en even diep van inhoud, tijdens het leven gesproken, maakte nauwelijks indruk, werd straks weer vergeten, glog in de drukke van het leven te loor. Maar het laatste woord van een stervende vader vergeten de kinderen nooit, de laatste bede van een moeder voor degenen, die ze achterlaat, staat als met een diamant griffie in ons geheugen gegraveerd.

Vooral bij de albeslissende vraag, of er hopen is voor de zaligheid, wordt aan de laatste woorden van zulk een stervende door ons zoo veel waarde gehecht. We willen het zoo gaarne voor 't laatst nog eens hooren van degenen, die ons zoo lief waren, dat zij in volle verkertheid des geloofs zijn heengegaan. Het is zulk een rijke vertroosting, wanneer het laatste woord van zulk een stervende is geweest: Ik weet in wien ik geloofd heb en ik ben verzekerd, dat noch dood noch leven mij van zijn liefde scheiden zal. En als dat spreken zelf onmogelijk is geworden, omdat de stem begaf, is men al zoo dankbaar, wanneer op de vraag: of het alles vrede is, het klamme, met doodswet bedekte hoofd nog eens uit de peluw zich opricht om bevestigend te knikken, en in het reeds dof geworden oog plots een lichtglimp weer opflakt, die van dien zielevrede getuigt.

Niet alsof het einde van elk kind van God steeds zoo vol vrede zou wezen. Wie merkt, dat het sterven van Gods volk altoos een Nubo is, vanwaar uit de verte het Kanaän der rust wordt gezien en de palmen der engelen worden beluisterd, kent de werkelijkheid niet. Een Augustinus, toen hij sterven ging, heeft al zijn vrienden heegzonden, en, alleen gelaten, heeft hij wien en na zuchtende de boespalmen gelezen. Een John Knox, naar hij zelf getuigde, in zijn sterven den bangsten en bittersten strijd gevoerd met de aanvechtingen van den Boze. En onze Heiland zelf heeft in zijn stervenswoord geklaagd: Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten? Terwijl omgevend het wel voortkomen is, dat zij de joichende en roemende in Gods genade meenden den hemel in te gaan, wanneer de stervensangst week en verlichting van het leven hun geschenken werd, weer tot een zondig en goddeloos leven vervielen, waarin elk teken van waarachtige genade werd gemist.

Maar al kan men daarom op zulk een laatste woord nooit geheel afgaan; al is het sterven van menig waarachtig kind Gods in aanvechting en duisternis geweest, en al blijft de mogelijkheid open, dat wie van vrede in zijn sterven jubelde allen een ingebeelden vrede bovat; toch is het in algemeen zin genomen waar, dat de Psalmist zegt, dat het einde van Gods kinderen vrede is. Hoe vaak wordt juist bij hun sterven een geloofstoos van hen beluisterd, zoo rijk en diep als in het leven maar zelden werd vernomen.

Onze vaderen spraken van een heilige stervenskunst, zoals ze ook spraken van een heilige levenskunst van Gods kind. Ze beoefenden daarmede niets gemakzuchtig, niets theoretisch, niets theatraal. Dat zou in heel het leven, dat zou bovenal in het sterven een gruwel in de oogen des Heeren zijn. Wat ze wilden was alleen, dat we door genade leeren moesten ook met ons sterven God te verhoorlijken. Laat daarom de bede in ons hart zijn, dat zulk een sterven eens ook ons gegund worde. Een sterven niet vol angst en verschrikking voor den dood, niet een krampachtig ons vastklampen aan 't leven, maar een gelaten en stil ons uitstrekken op onze stervensponde als vader Jacob, om 't oogenblik af te wachten, waarop God onzen geest tot zich neemt. Een sterven waarbij we als rijksten schat achterlaten voor wie ons lief waren, niet ons goud of silver, maar den zegen des Heeren, zoals Jacob stervende zijn kinderen zegenend heeft. Een sterven, waarbij alle eigen roem wegstijgt, we niets voor onzen God zijn dan een arm zondaar en het laatste woord een verhoorlijking is van de wonder genade Gods: Op uwe zaligheid wacht ik, Heere, zoals Jacob stervende bad.

Dr. H. H. K.

Amsterdam, 10 Dec. 1920.

Kritiek op ons kerkelijk leven is nuttig en noodig.

In literaire kringen moge men de gewoonte hebben om al wat tot de eigen bet behoorde hemelhoog te verheffen en daarentegen al wat buiten die bent staat, zoo scherp mogelijk over den hekel te halen, maar in de Kerk van Christus mag het niet geschieden.

De Kerk komt niet op uit het hoogheidsbeginsel, maar uit den wortel van ootmoed. Ze weet, dat zij in haar aardse verschijning altoos gebreken en zonden heeft. Ze mag daarom nooit tevreden zijn met wat door haar bereikt is, maar ze heeft altoos te belijden, dat dit nog maar een klein begin is van de volmaaktheid, die van haar geëischt wordt. Met Paulus moet zij, vergetende wat achter haar ligt, jagen naar het heilige doel, waartoe zij door God geroepen is, maar om telkens weer de klacht te doen hooren: gegrepen heb ik het niet.

Al wie uit liefde voor de Kerk zich opmaakt om haar te wijzen op de gebreken en zonden, misstanden en afwijkingen, die in haar midden gevonden worden, verricht daarom een nuttig werk en de Kerk heeft niet anders dan hem daarvoor dankbaar te zijn. De rechtvaardige sla mij en het zal mij olie zijn, zegt de Psalmist. En zelfs wanneer dit slaan komt niet van den „rechtvaardigen“, wien het om Sions heil is te doen, maar van een vijand, die dat Sion gram is, heeft de Kerk toch altoos tot zich zelf in te keeren met de vraag: of ook door deze kritiek der wereld God haar niets te zeggen heeft. Het scherpe verwijt van den heiden Abimelech heeft Abraham den vader der geloovigen van den weg der onwaarheid teruggebracht. Men kan ook van zijne vijanden leeren, soms meer zelfs dan van zijne vrienden.

Tegen die critiek door vriend of vijand op onze Kerken geïntende, komen we dus allerminst op. Zelfs zouden we vreezen, dat onze Kerken zich op een zeer gevaarlijke spoor bevonden, wanneer de wereld niet anders deed dan ons prijzen. Het woord van Christus: we u, wanneer alle menschen van u wel spreken, heeft ook nu nog zijn diepen zin. Hoe scherper en hoe bitterder de spot der wereld zich over ons uitgiert, hoe meer we weten, dat we genade vinden in de oogen van onzen God. Ook Christus, den vlekkeloos reinen en heiligen, is hetzelfde ten deel gevallen. Heeft men hem niet een veelvuldig en wijnzuipe genoemd; werd hij niet beschuldigd God gelasterd te hebben; heeft men, zelfs toen hij aan 't kruis hing, hem niet bespot? En heeft Christus zelf niet voorzorgd, dat de wereld ons haten en smaden zou, want dat de discipel niet meer is dan de Meester? Wie voor dien smaad en hoon terug deinst, heeft de ware roeping van Jezus' discipel nog niet verstaan, om het kruis op zich te nemen en Christus ook op dezen weg te volgen. Het zijn de meest besliste, de meest uitnemende dienstknechten Gods geweest, die het meest aan dezen smaad hebben blootgestaan. Met halve Christenen kan de wereld het altoos wel vinden, maar niet met Christenen die mannen zijn uit één stuk.

Toch behoefte noch de Kerk noch de Christus daarom onverschillig te zijn voor wat de wereld om ons heen over ons denkt. Een goede naam, zegt de Spreuken-dichter, is beter dan olie. Al kan het roeping wezen om tegenover hoon en spot, om ons beginsel over ons uittegeven, te zwijgen, zoals Christus zwijg, ten hij voor het Sanhedrin stond, en valsche getuigen zich tegen hem opmaakten, toch is dat zwijgen niet altoos plicht. De Apostel Paulus heeft zich meer dan eens verantwoord tegenover lasterlijke aanklachten, waarmede men hem vervolgde, hetzij dan in de wereldsche overheid, hetzij dan in de gemeente, die hij diende. En ook de Kerk is daartoe geroepen, wanneer men stelselmatig p-oogt de publieke opinie tegen haar te vergifigen. Zwijgen zou dan ongeoorloofd wezen. Want die critiek randt niet haar, maar randt Gods werk aan.

Het is daarom goed, dat Dr. Lindeboom in het Noord-Hollandsch Kerkblad een ongenoemde medewerker van Gereformeerde zijde, die regelmatig in de Nieuwe Rotterdamse Courant schrijft, een scherpe bestraffing toediende over de onware en onwaardige wijze, waarop hij over onze Kerken het liberale publiek inlicht en daarbij zich zelfs niet ontzet digen te schrijven, die geheel onwaar zijn, zoals nu weer over het niet-beropen worden van Dr. Wisse door den Kerkeraad van Amsterdam, hoewel de gemeente duidelijk genoeg zou getoond hebben hem wel te begeeren.

Blijkbaar gaat deze ongenoemde medewerker niet op eigen onderzoek uit, maar zoodra hij het een of andere kletspraatje hoort, dat dienst kan doen om onze Gereformeerde Kerken in een verkeerd daglicht te stellen, wordt het in een correspondentie aan de Nieuwe Rotterdamse Courant overgeleefd. Ook tijdens de Synodale zittingen geschiedde dat, evenzeer als bij de daaraan voorafgaande procedure tegen Dr. Netelenbos. En al werd hij telkens op zijn vingers getikt wegens zijn onware mededeelingen, hij gaat voort op dezelfde manier. Het calomnie, calomnie, li en reste toujours quelque chose, d.w.z. laster er maar op los, er blijft altoos wel iets van hangen, schijnt voor dezen ongenoemde scribent regel te zijn.

Daar een blad als de Nieuwe Rotterdamse Courant te hoog moest staan om zulk naamloos geschrijf op te nemen; dat ze althans, wanneer pertinente tegenspraak volgde, verplicht was daarvan onder haar Kerkinieuws mededeeling te doen; moest eigenlijk van zelf spreken. Maar voor dit liberale orgaan schijnt elk strijdmiddel tegen de Gereformeerde Kerken geoorloofd. Voor haar geldt: le Calvinisme c'est l'ennemi. Het echte, het onvervalsche Calvinisme is altoos in de oogen der Libertijnsche regenten de vijand geweest. En al siert het haar niet, het is te begrijpen, dat de N. R. C. gaarne gelegenheid geeft aan al wat in onze kerken met bezwaren rondloopt, om daaraan uiting te geven, hoe beperkt haar plaatsruimte anders, wegens den papiermood, voor ingezonden stukken is. Hoe meer zij er toe meewerken kan het besliste Calvinisme in onze Kerken te verzwakken en te fuiken, hoe liever het haar is. Op de keuze der middelen komt het daarbij, blijkbaar, minder aan. Ze denkt waarschijnlijk, evenals Keizer Vespasianus zich eens uitdrukte over het geld door een weinig kiesche belasting binnen gehaald: non olet, het stinkt niet.

Maar al siert zulk een wijze van handelen dit liberale orgaan niet, nog veel scherper moet het oordeel wezen over degenen, die van deze pers gebruik maakt om zijn bezwaren en grieven tegen de Kerken, waartoe hij zegt te behooren, te luchten. Zelfs indien deze bezwaren volkomen juist waren, vergeet hij toch, dat er geschreven staat: Boedschap het niet te Gath en zegt het niet op de straten van Asakalon. Critiek, die dient om onze Kerken tot een aanbuiging voor de buitenwereld te maken, is niet een critiek uit den Heiligen Geest, maar een critiek uit den Boze. En nog ergerlijker wordt dit bedrijf, wanneer deze aanvaller, instee van met open vizier te strijden, zoolang oirbaer is, zich dan nog verbergt achter het masker der anonymiteit. Den man met het masker noemt men hem. Het volle daglicht kan hij blijkbaar evenmin verdragen als een andere criticus, die eenigen tijd geleden met een brochure voor den dag kwam, en toen 't masker afviel, bleek niet eens Gereformerd te zijn.

Wil de liberale pers ook over onze kerkelijke toestanden haar lezers inlichten, dan is dit haar volle recht, maar laat ze het dan op eerlijke wijze doen, zoolals het Algemeen Handelsblad deed, dat een onzer voorstaande predikanten, medelid der Synode, verzocht, een meer leesbaar verslag van hetgeen ter Synode verhandeld werd, te geven, dan het officieele persverslag. Zelfs hebben we er geen het minste bezwaar tegen, wanneer er verschillen zijn in ons midden, die haar belangstelling wekken, dat zij op de wijze van pro en contra verschillende voorstanders uitnodigt hun meening uiteen te zetten. Zoo zou ze haar eere hoog houden. Maar ze doet dit niet, wanneer zij als kanaal gaat dienst doen voor allerlei kletspraat uit Gereformeerde kringen. Het kleedt, dat zij dan van ons kerkelijk leven geeft, kan niet anders dan onwaar zijn.

Ongerustheid.

Er is in onze Kerken eenige ongerustheid gekomen door verschillende feiten, die in den laatsten tijd zich hebben voorgedaan. Eerst kwam de uittreding van Dr. Jansen, die, na jaren lang onze Kerken te hebben gediend, zijn ambt prijs gaf en tot de Hervormde Kerk overging en nu als „modern“ te boek staat. Daarna volgde de geruchtmakende procedure van Dr. Netelenbos, die eindigde met zijne afzetting, omdat hij bleek op het punt van het Schriftgezag afwijkende gevoelens te koesteren. Toen volgde de geruchtmakende predikatie van Dr. Geelkerken, die op weinig kiesche manier een predicatie hield tegen het Getuigenis van de Synode door hem aan de gemeente voorgelezen, waarop Prof. Ridderbos hem een strenge maar niet onverdiende bestraffing toediende, waarbij hij niet onduidelijk te kennen gaf, dat hij Dr. Geelkerken niet geheel vrij achtte van ethische tendenzen. Daarop kwam het overgaan van Dr. Wisse te Driebergen naar de Christelijke Gereformeerde Kerk, omdat hij zich in onze Kerken niet meer thuis voelde. En nu komt de mededeeling in de Pers, dat Dr. Netelenbos zou verklaard hebben van wel dertien predikanten in onze Kerken brieven hebben te ontvangen, dat zij het methem eens waren, en die zich thans alleen schuil hielden, omdat de Synode hem had afgezet.

Is het wonder, dat door dit alles zekere ongerustheid, ja nog sterker, wantrouwen is ontstaan? Men vraagt zich al af, wie deze dertien dan zijn zouden. En men vreest, dat ons kerkelijk leven tot in den wortel toe krank is, waar zulke verdachte verschijnselen zich opbaren. Nu willen we niet vrede, onze roepen, maar gevaar is, en den kerkelijken toestand beter voorstellen dan hij werkelijk is. Het is terecht opgemerkt, dat zachte geestes

meesters stinkende wonden maken. En het is veel beter te waarschuwen bijtijds, dat het sein op onveilig staat, dan den trein rustig te laten doorstroomen en zoo de passagiers naar een ongeluk te voeren.

Maar aan de andere zijde mag toch evenmin vergeten worden, dat vrees een slechte raadgeefster is; dat wantrouwen veel lichter kan opgewekt worden dan wegnemen, en dat het niet aangaat den toestand van het kerkelijk leven te beoordeelen naar zulke op zich zelf staande gevallen.

Hoe bedroevend het feit ook moge wezen, dat enkele predikanten onze Kerk hebben verlaten, omdat zij met onze Belijdenis niet instemden, toch bewijst dit allerminst, dat ons kerkelijk leven zelf krank zou zijn. Wie de geschiedenis der Kerk kent, weet dat ditzelfde verschijnsel zich altoos heeft voorgedaan. Zelfs toen de Kerken nog het zuiverst stonden onder de leiding der Apostelen, zijn er dwaalleers geweest. De Apostel Paulus waarschuwt tegen hen in zijn brieven, de Apostel Petrus teekent hun beeld met de schriftle kleuren, de Apostel Johannes verklaart, dat sommigen van de Kerk waren weggegaan, omdat zij innerlijk nooit toe hadden behoord. En om van de daarop volgende periode te zwijgen, waarin Gnostieken, Ebionieten, Montanisten en andere afwijkende richtingen de Kerk ontrast hebben, heeft zelfs in de dagen der Reformatie, toen de Kerk weer opnieuw tot zoo heerlijke belijdenis des geloofs en tot zoo krachtige hernieuwing der Kerk kwam, hetzelfde verschijnsel zich niet evenzeer voorgedaan? Nauwelijks waren de Kerken in ons vaderland tot reformatie gekomen, of ze hadden te worstelen met een Caspar Coolhaas, een Huilert Duyfhuys, een Herman Hezberts en anderen, die van de Confessie afweken. Is er dan reden om zich te verwonderen, dat in onze Gereformeerde Kerken zich evenzeer afwijkende geesten beginnen te openbaren, of is er veeleer oorzaak tot dank aan God, die zoo lang ons deze ergernis heeft bespaard? De Doleantie, om haar nu als uitgangspunt te nemen, ligt bijna 35 jaar achter ons. Is het ooit in de Kerk voorgekomen, dat gedurende zulk een periode geen predikant is heengegaan, omdat hij in de Kerk zich niet meer thuis voelde, of daaruit gezet is, omdat hij van de Belijdenis afweek?

Zeker, dat zulke feiten een schok van ontroering geven, is wel te begrijpen. Dat ze ons nopen om strenger toezicht te houden, is evenzeer juist. Maar een bewijs, dat ons kerkelijk leven zelf krank zou wezen, zijn ze niet. Krank zou ons kerkelijk leven wezen, wanneer het de macht miste om deze heterogene elementen uit te stooten. Zoolang het die kracht wel bezit, is de polsslag van het leven nog gezond. En de jongste Synode onzer Kerken heeft wel bewezen, dat die kracht er was. Toen de afzetting publiek werd, heeft op de Synode ook niet één vertegenwoordiger der Kerken voor die afzetting het opgenomen of voor tolerantie gepleet. Zoolang de Kerken in hun breedte vergadering nog zoo bestist staan, kan van een levensgevaar niet gesproken worden. Dat men daarom in de toekomst beter toezicht wil houden ook op onze Dienaren des Woords, met name om te zien of er bij hen geen ethische doorvloetig merkbaar is, is goed en recht. Hoe scherper dat toezicht geïntende wordt, hoe beter. Niet alleen de ouderlingen hebben dat te doen, ook elk gemeentelid. En waar zoo licht dat toezicht weer insluimert, omdat men gewoon is met predikanten te doen te hebben, die Gereformeerd zijn, daar komt God de Heere zelf ons door zulke gevallen weer wakker schudden.

Maar dit verscherpte toezicht is geheel wat anders dan het wantrouwen, dat thans in onze Kerken dreigt binnen te sluipen en zich reeds niet onduidelijk openbaart. Men weet dan, dat er verraders in het leger zijn en men ziet ieder met wantrouwende oogen aan, of hij wellicht onder verkapten schijn van Gereformerdheid een „ethische“ is. En dat wantrouwen zou ons saamleven vergifigen. Het zou tot een ketteracht aanleiding geven, waardoor de meest onschuldige zou kunnen getroffen worden.

Trouwens, Dr. Netelenbos zelf heeft al publiek weersproken, dat dit door hem gezegd zou zijn. Men zij dus met deze mededeelingen voorzichtig.

Kerkrechtelijke vragen.

Een drietal vragen op ons Kerkrecht betrekking hebbende, werd ons gezonden, met verzoek daarop publiek een antwoord te geven.

De eerste vraag is, of een Kerkeraad het recht heeft aan een vader den doop van zijn kind te weigeren, omdat deze vader met een anderen broeder der gemeente in onmin leeft en zich met hem niet wil verzoeken?

Het antwoord hierop is, dat een Kerkeraad daartoe het recht mist. De Schrift zegt, dat een zoon niet zal dragen de ongerechtigheid des vaders, en onze Gereformeerde Kerken zijn daarom steeds van oordeel geweest, dat aan een kind, dat in het verbond der genade geboren was, de doop niet onthouden mocht worden, omdat de ouders gezondigd hadden. Alleen wanneer de ouders geëxcommuniceerd waren en het kind na de excommunicatie was geboren, kon er twijfel over bestaan, of zulk een kind nog te beschouwen was als een „kind des verbonds“ en recht had op den doop. Maar dat een Kerkeraad bij wijze van censuur op den vader aan een kind den doop zou onthouden, is lijnrecht in strijd met de beslissingen onzer Nationale Synodes, die het tegendeel hebben uitgesproken. Natuurlijk is het een andere vraag, of wanneer de Kerkeraad op iemand de zoogenaamde eerste trap van censuur

heeft toegepast of hem wegens onbevoegdheid van het Avondmaal heeft afgehouden, zulk een dan als getuige bij den doop van zijn kind kan optreden. Maar in dat geval kan de moeder of een ander als doopgetuige optreden. Alleen, de doop aan het kind mag dan niet geweigerd worden. Het kind heeft op dien doop een wettig recht.

De tweede vraag is, of artikel 76 en 77 onzer Kerkenorde, in geval men te doen heeft met een zeer ergerlijke en openbare zonde, niet tegelijk moeten toegepast worden, of wil men, om het duidelijker uit te drukken, in zulk een geval de Kerkeraad niet tegelijk met de vermaning en de afhouding van het Avondmaal, waarvan in art. 76 sprake is, moet overgaan tot de publieke bekendmaking aan de gemeente van de hardnekkigheid van den zondaar en de vermaning aan de gemeente om hem aan te spreken en voor hem te bidden, wat men dan gewoonlijk den eerste trap van censuur noemt.

Ook deze vraag is niet moeilijk te beantwoorden. Reeds de vroegere redactie van Artikel 77 liet nauwelijks twijfel over, dat de bedoeling was, dat eerst volgens art. 76 de afhouding van het Avondmaal en de verscheidene vermaningen moesten geschieden, voordat men tot de geheele afsnijding overging, waarover in Artikel 77 gehandeld wordt en die dan geschieden moest na voorafgaande drie kennisgevingen aan de gemeente. Er staat toch uitdrukkelijk in art. 77, dat men reeds bij de eerste kennisgeving aan de gemeente zal mededeelen „de naarstigheid aan den zondaar bewezen in het bestraffen, het afhouden van het Avondmaal en de menigvuldige vermaningen aan den zondaar gedaan“. Daarna volgt er, dat de gemeente vermanend zal worden hem aan te spreken en voor hem te bidden. En zoodanige vermaningen (d.w.z. niet aan den zondaar maar aan de gemeente) zullen er drie moeten geschieden, voordat men tot de algeheele afsnijding overgaat. Indien nu reeds bij de eerste bekendmaking aan de gemeente moet meedeeld worden, dat de zondaar van het Avondmaal afgehouden en meermalen door den Kerkeraad vermanend is, maar hardnekkig blijft, dan spreekt van zelf, dat deze afhouding en vermaning, waarvan art. 76 handelt, vooraf moet gaan. Om echter elk misverstand des-aangaande te voorkomen door den letwat ingewikkelden zinsbouw van dit artikel, heeft de Synode van Utrecht het aldus gewijzigd, dat er nu staat: „niet men, na de afhouding van het Avondmaal en de daarop gevolgde onderscheidene vermaningen, tot de afsnijding komt, zal men de hardnekkigheid des zondaars openlijk te kennen geven“. Het is door deze nieuwe redactie nu duidelijker geworden, dat art. 76 en 77 niet parallel loopen, maar het eene op het ander moeten volgen. Eerst moet de Kerkeraad als men zoo wil de stille censuur op iemand toepassen en hem van 't Avondmaal afhouden, zonder dit aan de gemeente mede te deelen. Wanneer dit en de daarop volgende vermaningen niet baten, mag eerst tot de openlijke bekendmaking van de censuur worden overgegaan. De grond hiervoor is, zoolals art. 77 dan ook niet onduidelijk aangeeft, dat de openlijke bekendmaking van de censuur aan de gemeente alleen dan geoorloofd is, wanneer men te doen heeft met een hardnekkig zondaar, d.w.z. die weigert naar de vermaningen van den Kerkeraad te luisteren. De grootte en openbaarheid van de gepleegde zonde kan hierin geen verandering brengen. Alleen zal, wanneer de hardnekkigheid duidelijk blijkt door een voortleven in zulke ergerlijke zonde, de Kerkeraad des te spoediger hebben over te gaan tot de afsnijding, waarvan de publieke bekendmaking aan de gemeente de eerste trap vormt.

Een derde vraag is, of de regelmatige afbreiding van ouderlingen en diakenen, welke niet terstond herkiesbaar zijn, wel in overstemming is met Gods Woord? Men ziet daarin niet alleen een eigenmachtige afwijking van wat Gods Woord ons voorschrijft, maar zelfs een aantasten en loochenen van de roeping tot het ambt, waarvan zij bij hunne bevestiging getuigenis geven. Ofschoon dit vraagstuk reeds meermalen behandeld is, zijn we toch gaarne bereid, behalve het telkens weer opduikt, om nogmaals aan te geven, op welke gronden deze regelmatige afbreiding der ouderlingen en diakenen in onze Kerken rust. En dan zijn de eerste plaats opgemerkt, dat een beroep op de Schrift bij dit vraagstuk niets baat, aangezien het Woord Gods hieromtrent geen enkel voorschrijf geeft. Het is daarom ook ten eenenmale onjuist, wanneer de voorstanders van het aften blijven der ouderlingen en diakenen zich op de Schrift beroepen. De Schrift is niet een soort wetboek, dat voor elk geval een regel geeft. Noch omtrent de predikanten, noch omtrent de ouderlingen, noch omtrent de diakenen, wordts gezegd, dat zij voor hun leven lang moeten worden gekozen in deze dienst. De grond, waarom de Gereformeerde Kerken het levenslang dienen van een predikant tot regel hebben gesteld, is dan ook niet, dat hiervoor een uitgedrukt bevel in de Schrift is te vinden, maar het wordt uit den aard van het ambt afgeleid. Wie in dit ambt treedt, heeft zich daaraan, ook naar de Schrift, geheel te geven; hij mag geen anderen arbeid daarnevens verrichten; het eischt zijn geheel persoon op. Slechts van één Dienaar des Woords, Demas, weten we, dat hij zijn ambt heeft verlaten en tot de wereld is weergekeerd, wat de Apostel Paulus in hem veroordeelt. Maar hoe het met de ouderlingen en diakenen in de dagen der Apostelen is gegaan, weten we niet; of zij voor hun leven lang of slechts tijdelijk reedend hebben, is ons niet meegedeeld. We weten alleen, dat Philippus, die oorspronkelijk „diaken“ was te Jeruzalem, later Evan-

gelist is wat met te Jeruzale. Ook de ding in str door hen l zijn hart g tot dit am steek. Da niet in, d moet blij geroepen meester, w ter, maar i noemd w bevestiging eigenwilt omdat de God zelf heeft.

Is er du dit vraagst omdat de dere verki de vrijhite bepalingen wat voor d Gereformet ouderlingen te kiezen, het ambt, daarbij nog te nemen, diakenen l predikanten te worden motief, dat vaderen. I kenen had konden „w In de tw op, wordt, dat er een regentencol Just de v gemeente v op de ambt minder goe kan. En in verplichte i en gaven, i gelegenheid dienen. Ar bruikt gela des Heere schonke.

Natuurlij hier niet is hopen door tevreden te Tot ons aan plaats wetsbriec staan.

1. Dr. v. Gymnasium, van J. H. K. Reeds in landsche ov lezing uit de van den Dui Van GERO eerst uit zij christendich De Duitse HARDT met al LIDDEREN ke Hollandsche aan GERO's Ik ben he vriend V. D liffijke pueu en ook hie GERO's biedt De titel, hem toegelc als het ware lled: Christus Thabor, zijn opstaan, zij de joingene eenvoudige verteld".

Maar de deze door d zou doen ve GEBHARDT nog andere l leven van on lidenen nam op. Liedere zingen en i Gods Woord toekomen, el voorspoed u houden".

Bovendien 26 Gero's lie zangens De Rector die niet alle i en daarbij woordkunst, landsch terz zorging, weid Lidenen u GEBHARDT muziek, FARR Zoo voor gingen kan meederden aangebevelen.

2. G. S. druk van J. In Zen dru Eodelijk! Want het een nieuwe d De heer G den schuiln roman onder tot de Nieu eerste plan ge verschijning, er in het Ha schreef. En i personen en niet-christen, zulk levenavi